

BIOLOGICKÉ POUŽITÍ

Biologické posouzení dubové aleje u obce Žandov

Zájmové území tvoří alej dubů na cca 300 m dlouhém úseku silnice č. 262 západně od obce Žandov (viz červeně vyznačený úsek na mapě). Jedná se o jednostrannou alej v minulosti ořezávaných stromů rostoucí v úzkém pásu mezi silničním tělesem a železniční tratí. Vzácně je přimíšen trnovník akát.

Západně od aleje dotvářejí biotop keřové porosty (za tratí) a vlhčí neudržované enklávy vzrostlých dřevin navazující na břehový porost Ploučnice. Na protější straně (za silnicí) ohraničují liniové keřové porosty s několika většími stromy pravidelně sekanou louku.

Duby v aleji byly v minulosti pravděpodobně ořezány tzv. „na hlavu“ poměrně nízko nad zemí. Dolní část většiny stromů (do výše cca 2-3 m) proto tvoří viditelně starší část kmene, na niž je nasazena sekundární koruna. V této části, pravděpodobně v důsledku příliš razantního ořezu, se prakticky u všech dubů vytvořily více či méně velké dutiny.

Z hlediska volně žijících živočichů nabízí tato alej významné potenciální úkryty pro obratlovce a cenný biotop pro dřevokazný hmyz vázaný na odumírající a mrtvé dřevo. Z pohledu provozní bezpečnosti se však velká část stromů v aleji nachází v nevyhovujícím stavu a vyžaduje přiměřený stabilizační zásah s ohledem na bezprostřední sousedství silnice i železnice.

Metodika provedeného monitoringu:

Výskyt živočichů na předmětné lokalitě byl s ohledem na rozdílnou metodiku sledován zvlášť z hlediska bezobratlých (především dřevokazného hmyzu) a zvlášť z hlediska obratlovců, především ptačích druhů a netopýrů.

Bezobratlí:

Průzkum probíhal v červnu až červenci 2019. Případný recentní výskyt význačných druhů byl zjišťován také v databázích a literatuře.

1) Prohlídka dostupných dutin a jejich okolí k zjištění přítomnosti dutinových saproxylofágních druhů hmyzu (hledání dospělých jedinců, popř. zbytků skeletu, larev a jejich trusu, podle kterého lze rovněž některé dutinové druhy hmyzu identifikovat).

2) Prohlídka a zjištění výletových otvorů ve kmenech pro identifikaci přítomnosti zvláště chráněných druhů dřevokazného hmyzu.

3) Instalace nárazových a vinných pastí v místech s vyšším výskytem dutin (, kde nelze z důvodu nepřístupnosti některých existujících dutin vyloučit výskyt zvláště chráněných druhů saproxylofágního hmyzu.

Obratlovci:

Lokalita byla navštívena v červnu a červenci 2019.

Stromy v aleji byly jednotlivě prohlédnuty za účelem zhodnocení stavu dutin z pohledu možných hnízdišť ptáků a dočasných či dlouhodobých úkrytů pro netopýry. Přítomnost těchto živočichů je sledována podle typických znaků (zbytky trusu, škrábance na kůře, hnízda, posouzení vhodnosti dutin k osídlení netopýry).

K monitoringu výskytu ptačích druhů v aleji a jejím okolí sloužily vokalizační projevy ptáků (zpěv) a přímá pozorování. Jednotlivé terénní návštěvy však nemohou plně nahradit dlouhodobé sledování lokality. Další informace týkající se zvláště chráněných druhů ptáků, které by mohly být realizací projektu dotčeny, proto doplnila recentní data z Nálezové databáze ochrany přírody AOPK ČR (dále jen „NDOP“).

Zjištěné druhy živočichů

Bezobratlí:

Níže prezentovaný přehled obsahuje údaje o výskytu saproxylických, ale i dalších druhů brouků, které jsou zařazeny ve vyhlášce č. 395/1992 Sb., případně v Červeném seznamu ohrožených druhů ČR (Hejda et al. 2017).

BIOLOGICKÉ POUŽENÍ

Čeď (lat.)	Čeď (česky)	Druh	ČS	CH
Formicidae	mravencovití	Formica sp.		O
Tenebrionidae	potemníkovití	Allecula morio	NT	
Tenebrionidae	potemníkovití	Prionychus ater	NT	

Tabulka 1 – chráněné druhy bezobratlých zjištěné na lokalitě. Pozn.: ČS = kategorie ohrožení druhů dle Červeného seznamu, tj. CR=kriticky ohrožený, EN=ohrožený, VU=zranitelný, NT=téměř ohrožený; CH = kategorie podle vyhl. č. 395/1992 Sb.: KO=kriticky ohrožený, SO=silně ohrožený, O=ohrožený druh.

Komentáře k jednotlivým druhům:

Formica sp. – mravenec

Zjištěna malá kolonie mravenců, patřících do skupiny *Formica rufa*, u starého pařezu. Jednotlivé exempláře pobíhaly po kmenech dubů. Zvláště chráněný rod v kategorii ohrožený.

Allecula morio (Fabricius, 1787)

28.6. - 23.7.2019: 1 ex. v nárazové pasti. Typický druh stromových dutin, vývoj v trouchu a často v požercích a zbytcích po jiných xylofágních druzích.

Prionychus ater (Fabricius, 1775)

28.6. - 23.7.2019: 1 ex. V nárazové pasti. Druh vázaný na staré, odumírající nebo odumřelé stromy s trouchem a dutinami.

Obratlovci:

Ptačí druhy zjištěné na lokalitě v rámci zoologického mapování shrnuje následující tabulka s vyznačením druhů zvláště chráněné podle vyhlášky č. 395/1992 Sb. k zákonu č. 114/1992 Sb, o ochraně přírody a krajiny. Druhy významněji vázané na stromový porost aleje (eventuálně navazující keřový podrost) jsou vyznačeny tučně.

Český název	Vědecký název	Stav ochrany podle legislativy
rorýs obecný	<i>Apus apus</i>	ohrožený
brhlík lesní	<i>Sitta europaea</i>	
kos černý	<i>Turdus merula</i>	
pěnkava obecná	<i>Fringilla coelebs</i>	
holub hřivnáč	<i>Columba palumbus</i>	
strnad obecný	<i>Emberiza citrinella</i>	
káně lesní	<i>Buteo buteo</i>	
pěnice slavíková	<i>Sylvia borin</i>	
ťuhýk obecný	<i>Lanius collurio</i>	
budníček menší	<i>Phylloscopus collybita</i>	
jiříčka obecná	<i>Delichon urbica</i>	ohrožený
špaček obecný	<i>Sturnus vulgaris</i>	
sýkora koňadra	<i>Parus major</i>	
kukačka obecná	<i>Cuculus canorus</i>	kriticky ohrožený
luňák červený	<i>Milvus milvus</i>	

Tabulka 2 – Druhy zjištěné na sledované lokalitě. Tučně jsou vyznačeni ptáci, kteří mají silnější vazbu na doprovodnou vegetaci rostoucí podél silnice.

Podle Nálezové databáze ochrany přírody se v okolí sledované oblasti vyskytují i jiné běžnější ptačí druhy využívající mozaikovitý biotop stromů a keřů, které nebyly zaznamenány při terénním šetření – jedná se například o strakapouda velkého, sojku obecnou, straku obecnou, sýkoru modřinku či drozda kvíčalu.

Žádný ze zvláště chráněných ptačích druhů evidovaných databází (případně zjištěný při terénním šetření) nemá přímou vazbu na sledovaný biotop. Tuhýk obecný v rámci svého území často využívá např. ovocné stromy a křoviny v alejích. V předmětné aleji má však zápoj dřevin spíše lesní charakter a je od okolních luk a polí „odstíněn“ pásem křovin a dalších stromů. Proto v daném případě nepovažuje zpracovatel dokumentace předmětnou alej za biotop vhodný pro tuhýka obecného a nepředpokládá dotčení tohoto druhu realizací projektu.

Při prohlídce dutin stromů nebyly zjištěny pobytové stopy netopýrů ani zaznamenány jejich zvukové projevy. Přesto nelze výskyt netopýrů zcela vyloučit v jiných fázích roku. Velké množství dutin může nabízet dočasné letní úkryty, zvířata se mohou během roku často stěhovat a své skrýše průběžně měnit. S ohledem na velkou otevřenost (průtočnost) většiny dutin a dobrou příležitost pro jejich důkladné zhodnocení (umístění nízko nad zemí) můžeme konstatovat, že se zde k datu průzkumu nevyskytovaly letní netopýří kolonie. Není ani pravděpodobné, že by byly úkryty využívány dlouhodobě, dutiny neobsahují trus ani jiné zjevné stopy po netopýří aktivitě. Horní partie větví (sekundární koruna) působí zdravě, dutiny se v nich nevyskytují a není patrná ani odchlípující se kůra, která by vytvářela vhodné štěrby pro letouny.

Závěr zoologického monitoringu a doporučení k realizaci projektu

Ze ZCHD bezobratlých byli v území zjištěni mravenci ze skupiny *Formica rufa*, patřící mezi ohrožené druhy (*Formica* sp.). Dále byli do pastí odchyceni brouci *Allecula morio* a *Prionychus ater*. Oba druhy jsou uvedeny v Červeném seznamu ohrožených druhů ČR. Nebyl zjištěn žádný ZCHD obratlovce s přímou vazbou na biotop aleje.

Plánované ořezy (ev. kácení) doporučujeme vždy provádět mimo období hnízdění ptáků. V okolí aleje se nachází dostatek stromů i křovin pro zajištění náhradních hnízdišť i potravních příležitostí v případě druhů, které by mohly být realizací projektu dotčeny.

V terénu nebyly zjištěny pobytové stopy netopýrů ani zaznamenány jejich zvukové projevy, občasnou přítomnost letounů na lokalitě (s ohledem na typ dřevin a jejich stav) však nelze vyloučit. Netopýři mohou své úkryty často měnit a vhodnou lokalitu osídlit v jiném období. S přihlédnutím k výše uvedenému doporučujeme při realizaci projektu postupovat se zvýšenou opatrností. Pokud by měly být některé stromy zcela odstraněny, případně bude plánován zásah (ořez) až do prostoru dutin, mělo by tak být učiněno nejlépe v období od poloviny března do jeho konce. V této fázi roku výrazně klesá riziko z předčasného probuzení potenciálně zimujících netopýrů ve stromech a zároveň ještě nehrozí hnízdění ze strany ptáků. Ořezy větví výše v koruně by měly být z tohoto pohledu bezproblémové. Lze rovněž zajistit prohlédnutí stromů chiropterologem v době bezprostředně předcházející kácení dřevin či větším zásahům do korun.

S ohledem na vyšší hodnotu posuzovaných stromů z hlediska dřevokazného hmyzu (včetně několika kusů výrazně poškozených odumírajících stromů s dutinami) a s přihlédnutím k malé výšce základní části kmene (do 3 metrů nad zemí) by bylo vhodné namísto kácení ořezat nejproblematictější stromy tzv. „na torzo“ a zachovat na místě bázi

BIOLOGICKÉ POOUZENÍ

kmene s dutinou. Díky své malé výšce nehrozí ponechaná torza nebezpečným pádem do silnice či kolejí. Zároveň zůstane zachovaný cenný biotop odumírajících dřevin, kterých je v krajině obecně nedostatek.

Zpracovatelé:

bezobratlí: Josef Kadlec
obratlovci: Mgr. Olga Hušková

Použitá literatura a další zdroje:

- AOPK ČR. Nálezová databáze ochrany přírody. [on-line databáze; portal.nature.cz]. 2019-07-10
- Netopýři v lesích: doporučení pro lesnickou praxi – Cepáková, E., Hort, L., vydala Česká společnost pro ochranu netopýřů (ČESON) roku 2013
- Zákon o ochraně přírody a krajiny, č. 114/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů
- Mapové podklady podle www.mapy.cz
- Červený seznam ohrožených druhů České republiky: Bezobratlí – Hejda R., Farkač J. & Chobot K. [eds] 2017, Příroda, Praha, 36: 1-612
- Brouci České a Slovenské republiky – Hůrka, K. 2005: Kabourek, Zlín, 390 pp.
- Brouci čeledi potěmnikovití (*Tenebrionidae*) střední Evropy. Beetles of the family Tenebrionidae of Cenral Europe. Novák V., 2014: Zoologické klíče. Academia, Praha. 418 pp.

Obrazová příloha:

Obr.1: Celkový pohled na alej k severu (od Žandova)

Obr.2: V popředí strom s výraznou dutinou – pohled k jihovýchodu

Obr.3: Největší, patrně v minulosti neřezané stromy při severním konci aleje (pohled k jihovýchodu)

BIOLOGICKÉ POOUZENÍ

Obr. 4: Dub s dutinou vyplněnou trouchem

Obr. 5: Malá kolonie mravenců *Formica* sp. v aleji